

12.6.2024

EOAK/3365/2023

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Riikka Jackson

AVOHUOLLON SJOITUS, YHTEYDENPIDON RAJOITTAMINEN JA YHTEISTYÖ VANHEMMAN KANSSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli asiamiehensä avustuksella kunnan lastensuojelun ja sen sijaan tulleen hyvinvointialueen menettelyä monin eri tavoin.

Kantelun mukaan kantelijan ja hänen sijoitetun lapsensa tapaamisten toteutumista ei ollut edistetty, koska kantelijalle ei ollut haluttu antaa ulkomaalaisuuden takia mahdollisuutta hakea huostaanoton purkua. Kantelussa todettiin kantelijan pyytäneen lisää lapsen tapaamisia kotiinsa, mutta sosiaalityöntekijä ei ollut niihin suostunut. Myöskään korvaavia tapaamisia peruuntuneiden sijaan ei ollut järjestetty eikä yön yli tapaamisia sallittu. Kantelijalle ei ollut annettu yhteydenpidon rajoittamista koskevaa päätöstä.

Lapsen sijaisperhe ei ollut tukenut tapaamisia ja oli perunut lapsen ja kantelijan välisiä tapaamisia omavaltaisesti. Tapaamisia kantelijan kanssa oli rajoitettu myös lapsen ollessa sijoitettuna avohuollon tukitoimena. Kantelijaa oli kielletty viemästä lastaan sairaalaan avohuollon sijoituksen aikana.

Kantelussa todettiin sijaisperheen käytöksen olleen syrjivää ja ilmaistiin tyytymättömyyttä siihen, että perhehoitajalle oli hankittu lomitusperhe, jonka luona lapsi kävi. Kantelun mukaan sijaisperhe oli suhtautunut negatiivisesti siihen, että kantelija puhui lapselle omaa kieltään.

Kantelijalle ei ollut viimeisen puolentoista vuoden aikana tehty vanhemmuuden tukemisen suunnitelmaa. Ainakaan kantelija ei ollut itse ollut osallisena, eikä sitä ollut hänelle lähetetty, mikäli sellainen oli tehty. Vanhemmuuden tukemisen suunnitelma olisi ollut kantelijalle tärkeä, koska hän halusi hakea huostaanoton purkua.

Kantelija oli jo sijoituksen alusta toivonut lapsen palaamista luokseen, mutta mitään suunnitelmaa tästä ei ollut tehty, vaikka kantelija oli useasti vaatinut lastaan takaisin. Kantelijalle ei ollut kerrottu mahdollisuudesta hakea huostaanoton purkua, eikä sitä, millä edellytyksillä huostaanotto voitaisiin purkaa.

Kantelijan ei ollut annettu hakea lastaan pois avohuollon sijoituksesta, vaikka hän oli perunut suostumuksensa avohuollon sijoitukseen jo kuukausi avohuollon sijoituksen alkamisen jälkeen. Tämän jälkeen lasta oli pidetty lähes vuosi avohuollon sijoituksessa vastoin kantelijan tahtoa. Lapsi asui kantelijan kanssa kaksin ennen siirtymistä avohuollon sijoitukseen. Tämän jälkeen pitkittynyttä avohuollon sijoitusta oli käytetty perusteluna huostaanotolle. Kantelija muutti jopa A:n kaupungista B:n kaupunkiin sosiaalityöntekijän ohjeiden mukaisesti saadakseen lapsen pois avohuollon sijoituksesta, mutta siltikään hänen ei ollut annettu hakea lastaan takaisin. Kantelijaa uhattiin poliiseilla, kun hän olisi halunnut hakea lapsensa takaisin kotiin avohuollon sijoituksesta, mistä jäi käsitys, että hän ei voinut lain mukaan sittenkään purkaa avohuollon sijoitusta halutessaan.

Kantelijan ollessa tyytymätön sosiaalityöntekijöiden toimintaan hänelle ei ollut kerrottu mahdollisuudesta muistutuksen tai kantelun tekemiseen. Vasta huhtikuussa 2023 tästä mahdollisuudesta kerrottiin ensimmäistä kertaa.

Kantelijan kielitaito oli huono, mikä vaikeutti hänen mahdollisuuksiaan ymmärtää lakia tai oikeuksiaan. Kantelija koki, että sosiaalityöntekijät olivat käyttäneet tätä hyväksi ja antaneet tahallaan väärää tietoa, jotta saisivat otettua lapsen huostaan.

Kantelijaa oli erehdytetty huostaanottoa koskevassa kuulemisessa vuonna 2020. Hän oli vastustanut huostaanottoa koko ajan ja luullut, että avohuollon sijoituksesta lapsen saa hakea halutessaan takaisin. Kantelijan ei ollut annettu hakea lasta takaisin kotiin.

Kantelijalle ei ollut järjestetty oikeudellista avustajaa tai kerrottu sellaisen mahdollisuudesta. Puhelintulkki hänellä oli ollut, mutta tulkki ei ollut nähnyt asiakirjaa. Puhelintulkin ja kantelijan välillä oli ollut kielimuuria, koska puhelintulkki oli puhunut eri kielen murretta.

Kantelija koki, että häntä oli ulkomaalaisena miehenä syrjitty. Lisäksi hänen oli virheellisesti väitetty syyllistyneen pahoinpitelyyn tammikuussa 2022. Kantelijaa oli myös vuonna 2020 syyllistetty kivun kokemisesta.

Vielä kantelussa tuotiin esille, että huostaanoton perusteena oli käytetty asioita, jotka olivat korjaantuneet perhekuntoutuksessa. Lapsen äidin tekemiä kantelijasta riippumattomia laiminlyöntejä oli käytetty huostaanottohakemuksessa perusteluna sille, miksi kantelija ei voisi huolehtia lapsesta. Kantelijaa väitettiin sitoutumattomaksi ja osallistumattomaksi vanhemmuuteen, vaikka hän oli hoitanut lasta yksin kovissa kivuissa ilman sosiaaliturvaa.

Kantelun mukaan tapahtumat sijoittuvat ajalle 2019–2023.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin selvitys hyvinvointialueelta.

Selvityksen liitteenä oli lasta ja kantelijaa sekä muuta lapsen perhettä koskevia asiakasasiakirjoja, kuten asiakassuunnitelmia, asiakaskertomuksen merkintöjä, hallinto-oikeuskäsittelyyn liittyviä asiakirjoja, tapaamisiin liittyviä asiakirjoja sekä kantelijalle ja lapselle laadittuja päätösasiakirjoja.

Hyvinvointialueen selvitys on tämän päätöksen liitteenä.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusasiamiehen tehtävät ja tutkinnan rajaus

Eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävänä on Suomen perustuslain 109 §:n mukaan valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 3 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamies tutkii kantelun, jos sen kohteena oleva asia kuuluu hänen laillisuusvalvontaansa ja on aihetta epäillä lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä taikka jos oikeusasiamies muusta syystä katsoo siihen olevan aihetta. Pykälän 2 momentin mukaan oikeusasiamies ryhtyy hänelle tehdyn kantelun johdosta niihin toimenpiteisiin, joihin hän katsoo olevan aihetta lain noudattamisen, oikeusturvan tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. Asiassa hankitaan oikeusasiamiehen tarpeelliseksi katsoma selvitys.

Säännös ilmaisee lain tarkoituksen siitä, että kantelututkinnassa on tapauskohtaista harkintavaltaa senkin jälkeen, vaikka kantelu ylittäisi tutkinnan yleiset edellytykset. Oikeusasiamies siis harkitsee, miltä osin ja missä laajuudessa asia tutkitaan.

Oikeusasiamiehen laillisuusvalvonta on jälkikäteistä, eli hänen antamansa laillisuusvalvonnallinen ohjaus viranomaisille pyrkii siihen, että viranomaiset osaavat jatkossa toimia lainmukaisesti.

Kantelumenettely on kirjallinen. Oikeusasiamies on asioita ja tapahtumia arvioidessaan pääosin niiden kirjallisten tietojen varassa, jotka on saatu kantelijalta ja oikeusasiamiehen pyynnöstä kantelun kohteilta.

Oikeusasiamies ei anna viranomaisille ohjeita tai määräyksiä siitä, kuinka niiden tulisi toimia harkintavaltaansa kuuluvissa asioissa. Oikeusasiamiehen laillisuusvalvontatehtäviin ei myöskään kuulu ottaa kantaa sellaisiin laintulkintaa koskeviin kysymyksiin, joiden ratkaiseminen kuuluu tuomioistuinten tuomiovallan piiriin. Oikeusasiamies ei voi muuttaa tai kumota viranomaisten tai tuomioistuinten ratkaisuja. Lainvoimaisen päätöksen voi purkaa ainoastaan korkein hallinto-oikeus sille tehdystä hakemuksesta. Purkamisen edellytyksistä säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 117 §:ssä. Oikeusasiamiehellä ei ole mahdollisuutta ottaa kantaa siihen, olisiko purkuhakemuksella menestymisen mahdollisuuksia.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaan oikeusasiamies ei käsittele kantelua, joka koskee yli kaksi vuotta vanhaa asiaa, ellei siihen ole erityistä syytä. Kantelu on tehty 17.5.2023, joten 17.5.2021 vanhempia asioita ei nyt pääsääntöisesti ole tutkittu lukuun ottamatta lapsen avohuollon sijoitukseen liittyviä menettelyjä.

En tässä päätöksessäni myöskään ota kantaa lapsen huostaanoton perusteisiin, huostaanottoa koskevaan kuulemiseen, sijaishuoltopaikan valintaan ja muihin näihin asioihin liittyviin väitteisiin, koska lapsen huostaanotto on käsitelty ja sijaishuoltopaikka vahvistettu hallinto-oikeuden päätöksellä. Korkein hallinto-oikeus ei ole muuttanut hallinto-oikeuden päätöstä, eli asia on lainvoimaisesti ratkaistu.

Olen saanut tämän kantelun käsittelyn yhteydessä laajan asiakirjaselvityksen. Tämä ratkaisu ei kuitenkaan ole tyhjentävä arvio kaikesta hyvinvointialueen/aiemman kunnan lastensuojelun menettelystä kantelijan ja hänen lapsensa asiassa.

3.2 Avohuollon sijoituksen oikeusvaikutukset

3.2.1 Kantelu

Minulle toimitetuista asiakirjoista ilmenee, että lapsen avohuollon sijoitusta koskeva päätös oli tehty 2.10.2020, eli varsinaisen päätöksen tekemisestä oli kulunut yli kaksi vuotta kantelun tekemiseen mennessä. Avohuollon sijoitus oli kuitenkin jatkunut lapsen huostaanottoon saakka, joka oli tehty 28.10.2021 hallinto-oikeuden päätöksellä, joten päätin tutkia asian sen osittaisesta vanhentumisesta huolimatta.

Kantelussa arvosteltiin sitä, ettei kantelijalle ollut kerrottu avohuollon sijoituksen oikeusvaikutuksia tai hänen oikeuksiaan asiassa. Kantelun mukaan sosiaalityöntekijä oli kieltänyt kantelijaa hakemasta lasta kotiin avohuollon sijoituksen aikana, vaikka huostaanottoasiaa ei tuolloin ollut vielä ratkaistu. Kantelun mukaan suurimman osan ajasta avohuollon sijoitukselle ei ole ollut kantelijan suostumusta. Kantelija oli ilmoittanut ensimmäisen kerran haluavansa päättää avohuollon sijoituksen marraskuussa 2020, jolloin lapsi oli ollut avohuollon sijoituksessa vasta kuukauden. Kantelussa tuotiin esille myös muita kertoja, jolloin kantelija oli ottanut puheeksi sen, että haluaa lapsen muuttavan luokseen.

3.2.2 Selvitys

Avohuollon sijoitusta koskevan päätöksen ja muiden asiakirjojen perusteella kantelijan lapsi oli ollut yksin sijoitettuna kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena ajalla 2.10.2020–28.10.2021.

Hyvinvointialueen selvityksessä todetaan lapsen avohuollon sijoituksesta seuraavaa:

”Joulukuussa 2020 isä on ollut yhteydessä sosiaalityöntekijään ja ilmaissut halunsa keskustella lapsen muuttamisesta hänen luokseen. Asiakassuunnitelmanneuvottelussa 26.1.2021 isä kertoo toiveensa saada lapsi luokseen A:n kaupunkiin. Isän kanssa on käyty neuvottelussa keskustelua perheen jälleenyhdistämisestä ja vanhempien olosuhteiden selvittämisestä.”

”Lastensuojelussa on päädytty selvittämään isän sen hetkisiä olosuhteita ja perheen jälleenyhdistämisen edellytyksiä, koska huostaanoton valmistelusta on kulunut useampi kuukausi ja toisaalta isän olosuhteissa on tapahtunut muutos. Koska isän olosuhteista A:n kaupungissa ei ole tietoa, lastensuojelusta päädyttiin tekemään kotikäynti isän luokse. Lastensuojeluviranomainen on katsonut sekä lapsen että isän olevan erityisen tuen tarpeessa, jolloin selvittely vaatii erityistä huolellisuutta. Keväällä 2021 tapaamiset eivät ole olleet säännöllisiä niin isästä, kuin lapsen sairastamisesta johtuvista syistä.”

”Isä on lähettänyt 9.3.2021 sähköpostia sosiaalityöntekijälle. Sähköpostissa isä toivoo lastaan luokseen A:n kaupunkiin. Isän kanssa on käyty puhelinkeskustelu ja sovittu asiakassuunnitelmanneuvottelu A:n kaupunkiin 24.5.2021, mikä myös isälle sopinut. A:n kaupungissa, kotikäynnillä 24.5.2021, isä kertoo, että on muuttamassa takaisin B:n kaupunkiin kesän aikana. Isä suostuu siihen, että lapsi on siihen asti sijaisperheessä, kun saa asiansa kuntoon tarkoittaen muuttoa B:n kaupunkiin. Puhelinkeskustelussa isän kanssa 25.8.2021 isä kertoo, että hän on muuttanut B:n kaupunkiin 1.8.2021.”

”Kantelijan pyyntöön saada lapsi luokseen A:n kaupunkiin avohuollon sijoituksena aikana on vastattu siten, että lastensuojeluviranomainen on lähtenyt selvittämään isän sen hetkisiä olosuhteita. Sosiaalityöntekijä on käynyt tapaamassa lasta ja keskustellut lapsen äidin, perhehoitajan ja lapsen ympärillä toimivien ammattilaisten kanssa, jotta lapsen sen hetkiset tarpeet olisi mahdollisimman tarkoin tiedossa.

Lisäksi sosiaalityöntekijä on käynyt kantelijan kanssa puhelinkeskusteluita ja sopinut kantelijan uuteen kotiin kotikäyntiajan.”

Lapselle 30.9.2020 laaditussa asiakassuunnitelmassa puhutaan sekä huostaanotosta ja sijaishuoltoon sijoittamisesta, että avohuollon sijoituksesta. Asiakassuunnitelmassa todetaan seuraavaa:

”Isän kanssa keskusteltu lapsen huostaanottoon liittyvistä asioista. Uusi neuvottelu pidetty 21.9.2020, jolloin isä kertonut, että on suostuvainen huostaanottoon ja lapsi voi mennä äidin äidille. Päädytty pitämään 30.9.2020 asiakassuunnitelman neuvottelu ja isän huostaanottoon liittyvä kuulemistilaisuus.”

Toisessa kohdassa asiakassuunnitelmassa todetaan seuraavaa:

”Isä sanoo huostaanottoasiasta, että aluksi katsotaan, pystyykö [perhehoitaja] katsomaan lasta. Isä sanoo, että ei anna paperille tätä asiaa. Kerrottu isälle, että ei pystytä nyt vain katsomaan, vaan asia on käsiteltävänä hallinto-oikeudessa, jossa päätetään asiasta. Selitetty prosessin kulku isälle. Isä sanoo ymmärtävänsä eikä prosessia tarvitse tulkata.”

Kolmannessa kohdassa asiakassuunnitelmassa todetaan seuraavaa:

”Isä kertoo, että jos lapsella menee hyvin, lapsi voi olla perhehoitajan luona. Isä sanoo, että perhehoitajan pitää ymmärtää, että on sijaisperhe.” Asiakassuunnitelmassa myöhemmin todetaan: ”keskusteltu, että voidaan tehdä siis nyt avohuollon sijoitus siksi aikaa, että hallinto-oikeus tekee päätöksen huostaanotosta. Selitetty, mitä avohuollon sijoitus tarkoittaa. Isä suostuu tähän.”

Samassa asiakassuunnitelmassa vielä todetaan seuraavaa:

”Asiakassuunnitelman neuvottelussa tehdään virallinen kuuleminen, jossa kantelija suostuu huostaanottoon ja suunniteltuun sijaishuoltopaikkaan.” Asiakassuunnitelmassa esitetään avohuollon sijoituksen kestoa koskevassa kohdassa, että ”hallinto-oikeus käsittelee ja ratkaisee huostaanottoa koskevan hakemuksen, joka lähetetty hallinto-oikeuteen 25.8.2020”.

Minulle toimitetussa selvityksessä todetaan, että kantelija oli 22.4.2021 vaatinut, että lapsi pitää viedä ambulanssilla sairaalaan ja samalla vaatinut perhehoitajan uutta osoitetta ambulanssin tilausta varten tai hän menee hakemaan lapsen perhehoitajalta. Selvityksessä todetaan seuraavaa:

”[---] ohjaaja oli tarkentanut asiaa isältä, jotta isä ymmärtäisi asian olleen uhkaus lapsen laittomasta poisviemisestä perhehoidosta.”
 Selvityksessä vielä todetaan, että ”isän kanssa asia on käsitelty 27.4.2021, jolloin isä on vaatinut, että lapsi on toisessa sijaisperheessä ja vaatinut asiassa nopeaa ratkaisua. Muistutettu isää sovitusta kotikäynnistä 24.5.2021.”

3.2.3 Arviointi

Lastensuojelulain 37 §:n 1 momentin mukaan lapselle voidaan järjestää asiakassuunnitelmassa tarkoitetulla tavalla avohuollon tukitoimena tuen tarvetta arvioivaa tai kuntouttavaa perhehoitoa taikka laitoshuoltoa yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa. Jos lasta ei voida sijoittaa lapsen edun mukaisesti yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa, voidaan lapsi sijoittaa avohuollon tukitoimena lyhytaikaisesti myös yksin.

Saman pykälän 2 momentin mukaan sijoitukseen vaaditaan lapsen huoltajan ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus.

Edelleen saman pykälän 3 momentin mukaan sijoituksen edellytyksenä on, että sijoitus on tarpeen: 1) lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi; 2) lapsen kuntouttamiseksi; tai 3) lapsen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 5 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuollon henkilöstön on selvitettävä asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Selvitys on 2 momentin mukaan annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen. Jos sosiaalihuollon henkilöstö ei hallitse asiakkaan käyttämää kieltä taikka asiakas ei aisti- tai puhevian tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi, on 3 momentin mukaan mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta. Jos on kysymys asiasta, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, on tulkitsemisesta ja kääntämisestä huolehdittava 4 momentin mukaan siten kuin hallintolain 26 §:ssä säädetään.

Totean, että asiakirjoista saadun selvityksen mukaan kantelijan lapsi oli ollut sijoitettuna avohuollon tukitoimena ajalla 2.10.2020–28.10.2021. Välittömästi ennen avohuollon sijoitusta lapsi oli asunut kantelijan luona.

Minulle toimitetuista asiakirjoista ilmenee, että kantelija oli alun perin itse pyytänyt avohuollon sijoitusta lapselle. Toisaalta asiakirjoista ilmenee, että kantelija oli pian sijoituksen alkamisen jälkeen halunnut keskustella lapsen muuttamisesta takaisin hänen luokseen. Asiakirjojen perusteella tämän jälkeen kantelijan pyyntöön saada lapsi luokseen A:n kaupunkiin avohuollon sijoituksena aikana oli vastattu siten, että lastensuojeluviranomainen on lähtenyt selvittämään isän sen hetkisiä olosuhteita. Asiakirjojen perusteella kantelija oli uudelleen vaatinut lasta luokseen 9.3.2021, jonka jälkeen asiassa oli järjestetty neuvottelu vasta 24.5.2021. Kantelija oli ilmaissut haluavansa lapsen itselleen myös B:n kaupunkiin muuttamisen jälkeen.

Totean, että avohuollon sijoitus kodin ulkopuolelle perustuu lapsen huoltajan/huoltajien suostumukseen. Mikäli lapsen huoltajat ovat sijoituksesta erimielisiä, päätösvalta asiassa on sillä huoltajalla, jonka luona lapsi asuu (välittömästi ennen sijoitusta). Avohuollon sijoitus pitää lakkauttaa ja lapsi kotiuttaa, jos huoltaja, jonka suostumukseen sijoitus perustuu, peruuttaa suostumuksensa tai kieltää sijoituksen jatkamisen.

Totean, että kantelijan, jonka luona lapsi välittömästi ennen sijoitusta oli asunut ja joka siten oli asiassa päätösvaltainen, ilmaistessa halunsa lapsen avohuollon sijoituksen päättämiseen, lastensuojelun olisi tullut ryhtyä toimenpiteisiin avohuollon sijoituksen lopettamiseksi. Avohuollon sijoitus ei voi vastata oikeusvaikutuksiltaan lapsen huostaanottoa eikä avohuollon sijoitusta voida jatkaa huoltajan sitä vastustaessa. Mikäli asiassa arvioidaan, ettei lapsen etu ole palata sen huoltajan luokse, jonka luona lapsi ennen avohuollon sijoitusta oli asunut, on asiassa viime kädessä arvioitava lastensuojelulain 38 §:n edellytysten täyttyminen.

Viranomaisen velvollisuus on sosiaalihuollon asiakaslakiin perustuen aina kertoa sosiaalihuollon asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.

Totean, että asiassa saadun selvityksen perusteella kantelijalle ei ole ainakaan riittävällä tavalla ollut selvitetty hänen oikeuksiaan avohuollon sijoitusta koskevassa asiassa, sillä hän ei ollut asiakirjojen perusteella ollut tietoinen oikeudestaan hakea lapsi kotiin milloin tahansa avohuollon sijoituksen aikana. Päinvastoin minulle toimitetusta selvityksestä ilmenee, että ainakin viranomaisen ostopalveluna kantelijalle palveluja antanut ohjaaja oli virheellisesti sanonut kantelijalle, että kysymyksessä olisi uhkaus lapsen laittomasta poisviemisestä perhehoidosta, kun tämä oli uhannut hakea lapsen perhehoitajalta. Tosiasiassa kantelijalla olisi ollut oikeus mennä hakemaan lapsensa avohuollon sijoituksen aikana mutta hänelle ei ollut kerrottu tästä oikeudesta. Pidän menettelyä erittäin moitittavana.

Olen pannut merkille, että saadussa selvityksessä viitataan siihen, että kantelijalla olisi ollut mahdollisuus vedota hallinto-oikeudessa muun muassa avohuollon sijoituksen lopettamiseen, mutta hän ei ollut näin tehnyt. Totean, että on viranomaisen vastuulla varmistaa, että sosiaalihuollon asiakas tietää oikeutensa. Mielestäni kaiken asiassa esitetyn asiakirjamateriaalin perusteella on selvää, ettei kantelija ollut ymmärtänyt oikeuttaan peruuttaa suostumus avohuollon sijoitukseen. Kun avohuollon sijoituksessa olevan lapsen huoltaja vaatii lapsen paluuta kotiin, kuten kantelija on sosiaaliviranomaisenkin useampien kirjausten perusteella tehnyt, on viranomaisen velvollisuus toimia lain edellyttämällä tavalla ja ryhtyä oma-aloitteisesti toimenpiteisiin avohuollon sijoituksen lopettamiseksi.

Asia näyttäytyy minulle myös siten, että vastuussa olleet viranhaltijat ja työntekijät eivät olleet ymmärtäneet avohuollon tukitoimien oikeudellista luonnetta ja avohuollon sijoituksen merkitystä huoltajan oikeuksiin päättää lapsensa asioista. Hyvinvointialueen antamassa selvityksessä todetaan monessa eri kohdassa seikkoja, joista voi päätellä viranomaisen toimineen ikään kuin lapsi olisi avohuollon sijoituksen aikana ollut huostaanotettuna. Selvityksessä viitataan esimerkiksi siihen, että kantelijan vaadittua lapsen kotiinpaluuta lastensuojelussa oli ryhdytty selvittämään hänen olosuhteitaan ja perheen jälleenyhdistämisen edellytyksiä sekä tehty kotikäynti, sivuuttaen sen jo todetun seikan, että kantelija olisi voinut avohuollon sijoituksen aikana milloin tahansa hakea lapsensa kotiin. Se, että lapsen huostaanottohakemus on vireillä tuomioistuimessa, ei synnytä lapsen huostaanottoa tai kiireellistä sijoittamista vastaavia oikeusvaikutuksia.

Tässä yhteydessä totean sen, että kun lapsi on avohuollon sijoituksessa, ei sosiaaliviranomaisella ole vastaavaa oikeutta päättää lapsen terveydenhuollosta ja varhaiskasvatuksesta, kuin jos lapsi olisi sijoitettuna kiireellisesti tai huostaanotettuna. Päätösvalta näiltä osin on yksinomaan lapsen huoltajilla.

Edelleen huomioni on kiinnittynyt siihen, ettei kantelijalle ollut kerrottu lapsen uutta osoitetta avohuollon sijoituksen aikana. Kuitenkaan lapsen osoitteen salaaminen ei ole mahdollista avohuollon sijoituksen aikana. Mikäli lapsi olisi ollut huostaanotettuna, olisi sosiaalityöntekijä tällöin voinut tehdä yhteydenpidon rajoittamista koskevan päätöksen, mikäli lastensuojelulain edellytykset olinpaikan salaamiselle olisivat täyttyneet. Menettelyllä oli puututtu huoltajan oikeuteen päättää lapsensa olinpaikasta ilman laissa siihen olevaa valtuutusta. Menettely on siten ollut tältäkin osin ollut selkeästi lainvastaista.

Vielä huomioni on kiinnittynyt siihen, että kunnan lastensuojelun sijaan tulleen hyvinvointialueen lausunnossa ei ole havaittu, että lastensuojelun menettelyssä olisi ollut virheellisyyttä ja lainvastaisuutta edellä kuvatuin tavoin. Pidän tätä merkittävänä puutteena ottaen huomioon hyvinvointialueen tehtävät ja sen, että hyvinvointialueiden perustamisen yhtenä tavoitteena on ollut varmistaa yhtenäiset käytännöt ja toiminnan lainmukaisuus.

Korostan, että viranomaisen on tunnettava ja osattava soveltaa toimialalleen kuuluvaa lainsäädäntöä. Lastensuojelussa työskentelevän sosiaalityöntekijän on oltava selvillä lastensuojelulaissa sosiaalityöntekijälle säädetyistä tehtävistä ja velvollisuuksista. Eritoten painotan sitä, että viranomaisella on velvollisuus selittää asiakkaalle asiakaslain 5 §:n edellyttämällä tavalla se, mikä ero on lapsen sijoittamisella avohuollon tukitoimena ja huostaanotolla. Viranomainen vastaa siitä, että sen asiakkaalle antamat selvitykset ja tiedot ovat paikkansapitäviä, mihin asiakkaan on hallintolain 6 §:n mukaisen luottamuksensuojan periaatteen mukaisesti puolestaan voitava luottaa.

Tapahtumahetkellä vuonna 2020 kantelijan lapsen lastensuojelusta oli ollut vastuussa kunta. Katson, että kunnan sosiaaliviranomainen oli menetellyt asiassa lainvastaisesti, kun kantelijan lapsen avohuollon sijoitusta oli jatkettu kantelijan tosiasiallisesta vastustuksesta huolimatta eikä kantelijalle ollut selvitetty sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 5 §:n edellyttämällä tavalla hänen oikeuksiaan asiassa.

Kuitenkin, koska hyvinvointialueuudistuksen myötä lastensuojelun järjestämisvastuu on 1.1.2023 alkaen siirtynyt hyvinvointialueelle ja virheellisesti menetellyttä viranomaista (kunnan lastensuojelu) ei siinä enää ole olemassa, on minun tyydyttävä kiinnittämään yleisellä tasolla hyvinvointialueen huomiota lastensuojelulain tarkoittamien avohuollon tukitoimien vapaaehtoisuuteen ja siihen, ettei avohuollon sijoitus voi oikeusvaikutuksiltaan vastata lapsen huostaanottamista. Kiinnitän hyvinvointialueen huomiota yleisellä tasolla myös sosiaalihuollon asiakaslaissa säädettyihin viranomaisen velvollisuuksiin.

Viittaan vielä apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinin antamaan ratkaisuun EOAK/3166/2021, jossa on laaja-alaisesti käsitelty tätä teemaa. Ratkaisu on julkaistu oikeusasiamiehen verkkosivuilla. Kehotan hyvinvointialuetta jatkossa varmistamaan, että sen työntekijöillä on riittävä osaaminen ja koulutus koskien avohuollon tukitoimien oikeudellista luonnetta.

3.3 Yhteydenpidon rajoittaminen avohuollon sijoituksen aikana

3.3.1 Kantelu

Tapaamisia oli rajoitettu myös avohuollon sijoituksen aikana laittomasti, vaikka lain mukaan rajoitustoimenpiteisiin ei tällöin voida ryhtyä. Kantelija olisi halunnut lapsen kotilomille avohuollon sijoituksen aikana mutta siihen ei ollut suostuttu. Kantelussa viitattiin siihen, että lapsen huoltajalla on oikeus päättää avohuollon sijoituksen aikana siitä, ketä lapsi tapaa ja myös siitä, miten ja missä laajuudessa näitä tapaamisia kulloinkin toteutetaan ja järjestetään.

Yhteisymmärrystä tapaamisten järjestämisestä ei ole ollut, mutta yhteydenpidon rajoittamisesta ei ole annettu koskaan rajoittamista koskevaa valituskelpoista päätöstä.

3.3.2 Selvitys

Kantelija oli avohuollon sijoituksen aikana saanut määrittää asiakassuunnitelmaneuvoittelussa ja puheluisaan lapsen ja hänen tapaamistansa. Samanaikaisesti kantelijaa oli pyritty ohjaamaan ja toimimaan lapsen edun mukaisesti kantelijan vanhemmuutta tukien.

Lapsen muuttaessa perhehoitoon 2.10.2020 kantelija oli pyytänyt tekstiviestillä (5.10.2020) lapsen tapaamisia. Kantelijan kanssa oli keskusteltu puhelimitse asiasta. Kantelija oli 12.9.2023 toivonut tapaamista vielä samalle päivälle, sekä tulevana lauantaina ja seuraavalle viikolle tiistai- ja perjantaina. Kantelija vaati, että perhetyö tuo lapsen hänen luokseen. Kantelijalle oli tällöin selvityksen mukaan kerrottu, että asiaa lähdetään selvittämään ja järjestämään. Kantelijalle oli vielä samana päivänä selvitetty, että perhetyöstä ei lasta pystytä kuljettamaan tapaamiselle samana päivänä. Kantelijalle oli kerrottu, että tapaaminen oli mahdollista järjestää samana päivänä siten, että perhehoitaja voi tuoda lapsen [---] ja kantelija voi sieltä hakea lapsen luokseen.

Selvityksessä todetaan kantelijan sanoneen, että perhehoitaja on vain sijaisperhe, ja jos lapsi ei tule hänen luokseen, puretaan sopimus. Kantelijalle oli selvitetty, että tapaaminen ei ollut kiinni perhehoitajasta, vaan siitä, että lapsen tuominen perhetyön tuella ei ollut mahdollista samana päivänä, koska siihen ei ollut työntekijää. Ensimmäinen järjestetty lapsen ja kantelijan tapaaminen oli ollut 9.10.2020. Kantelijan kanssa oli sovittu puhelinkeskustelussa tapaamisista, kaksi kertaa viikossa, ti ja pe klo 16–18.00, kantelijan toiveen mukaisesti. Perhetyöntekijät olivat kuljettaneet lapsen tapaamiselle kantelijan toiveen mukaisesti.

Selvityksessä listataan kantelijan ja lapsen tapaamiset avohuollon sijoituksen aikana. Osa tapaamisista oli toteutunut kantelijan kotona, osa oli peruuntunut kantelijasta johtuvista syistä, ja osa oli peruuntunut lapsen sairastumisen vuoksi. Tapaamisia oli myös järjestetty kantelijan ystävän kotona. Vuonna 2021 tapaamisia oli järjestetty A:n kaupungissa, ja osa tapaamisista oli peruuntunut kantelijasta johtuneista syistä ja osa lapsen sairastumisen takia. Kantelijalla olisi ollut mahdollisuus tavata lasta tiistaisin, mutta tapaamiset eivät olleet toteutuneet.

Selvityksessä todetaan vielä seuraavaa: ”Isä on saanut vaikuttaa hänen ja lapsen tapaamisten ajankohtiin”, ja edelleen: ”Kantelijan kanssa on keskusteltu ja sovittu lapsen ja kantelijan tapaamisista [---] toimitiloissa 26.1.2021. Yhdessä on sovittu tuetuista tapaamisista, yhteydenpidon rajoituksesta ei ole tehty päätöstä, koska asiassa on ollut yhteinen ymmärrys.” Edelleen selvityksen mukaan kantelija oli 3.3.2021 ihmetellyt, miksi tapaamiset olivat [---], koska hän halusi tavata lastaan muualla. Kantelijalle oli selvityksen mukaan kerrottu, että hänen kanssaan oli sovittu, että tapaamiset ovat [---]. Lisäksi oli kerrottu, että vaihtuvat tapaamispaikat eivät olleet lapsen edun mukaisia, ja muistutettu kantelijaa, että tammikuussa 2021 oli sovittu tapaamisten olevan [---] toimitiloissa tiistaisin ja perjantaisin.

3.3.3 Arviointi

Lastensuojelulain 61 §:ssä säädetään rajoitustoimenpiteiden soveltamisalasta. Kyseisen säännöksen mukaan lastensuojelulain 62 ja 63 §:ssä tarkoitettuja rajoituksia voidaan käyttää 49 §:ssä tarkoitettujen sijoitusten aikana. Lastensuojelulain 64–74 §:ssä tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää ainoastaan laitoshuoltona järjestettävässä sijaishuollossa.

Totean, että lastensuojelulain säännöksestä ilmenee edellä kuvatusti selkeästi, ettei lapsen ja hänen läheisensä välistä yhteydenpitoa voida rajoittaa avohuollon sijoituksen aikana. Olen edellä todennut, ettei avohuollon sijoitus voi oikeusvaikutuksiltaan vastata lapsen huostaanottoa. Edelleen minulle toimitetusta selvityksestä ilmenee edellä kuvatusti, ettei tämä nähdäkseni ole ollut viranomaiselle selvää, sillä viranomainen on esimerkiksi todennut, ettei avohuollon sijoituksen aikana ole ollut tarvetta tehdä yhteydenpidon rajoittamista koskevaa päätöstä, koska asiassa on päästy yhteisymmärrykseen. Korostan vielä uudelleen, että lastensuojelulaki ei kuitenkaan mahdollista yhteydenpidon rajoittamista koskevan päätöksen tekemistä avohuollon sijoituksessa olevalle lapselle.

Kaiken asiassa esitetyn perusteella mielestäni jää osittain epäselväksi, onko kantelijan ja lapsen välisistä tapaamisista tosiasiallisesti, tai ainakaan joka kerta, pystytty sopimaan yhteisymmärryksessä kantelijan ja viranomaisen välillä. Joka tapauksessa, kun kysymys on ollut avohuollon sijoituksesta, on lapsen huoltajalla ollut oikeus päättää lapsen ja hänen välisestään yhteydenpidosta ja sen toteuttamisesta. Katson kunnan lastensuojelun toimineen asiassa lainvastaisesti, kun se ei ollut selvittänyt kantelijalle tätä hänen oikeuttaan, ja se oli samalla antanut kantelijan ymmärtää, että päätösvalta tapaamisista koskevassa asiassa oli viranomaisella. Kuitenkin niin kauan, kun lapsi on ollut sijoitettuna avohuollon tukitoimena, olisi kantelijalla ollut oikeus hakea lapsi tapaamisiin toivomallaan tavalla.

Kuten edellä on todettu, koska hyvinvointialueuudistuksen myötä lastensuojelun järjestämisvastuu on 1.1.2023 alkaen siirtynyt hyvinvointialueelle eikä virheellisesti menetellyttä viranomaista (kunnan lastensuojelu) enää siten ole olemassa, on minun tältäkin osin tyydyttävä kiinnittämään yleisellä tasolla hyvinvointialueen huomiota edellä todettuun.

3.4 Oikeussuojakeinoista kertominen

3.4.1 Kantelu

Kantelun mukaan kantelijalle ei ollut kerrottu mahdollisuudesta muistutuksen tai kantelun tekemiseen ennen huhtikuuta 2023.

3.4.2 Selvitys

Selvityksessä todetaan, että koska kantelijan oikeudellinen avustaja on ollut asioiden käsittelyssä mukana tiiviisti, on kantelijalla täytynyt olla tieto myös käytettävissä olevista oikeussuojakeinoista.

3.4.3 Arviointi

Lastensuojelulain 32 a §:ssä säädetään viranomaisen velvollisuudesta kertoa oikeussuojakeinoista. Säännöksen mukaan lapselle ja hänen lailliselle edustajalleen ja huoltajalleen on viipymättä annettava tieto lastensuojelulain mukaisten päätösten ja toimenpiteiden sisällöstä ja perusteista sekä käytettävissä olevista muutoksenhaku- ja oikeussuojakeinoista sekä mahdollisuuksista oikeusavun saamiseen. Lapsen vanhemmalle on annettava tieto lastensuojelulain 89 §:n 1 ja 2 momentin mukaisista muutoksenhakukelpoisista päätöksistä, vanhempaan kohdistuvasta yhteydenpidon rajoituksesta ja muusta päätöksestä, joka on tarpeellista saattaa vanhemman tietoon. Tiedot on annettava ymmärrettävässä muodossa ja saavutettavalla tavalla ottaen huomioon lapsen ikä ja kehitystaso sekä vastaanottajan kommunikaatiomenetelmä.

Totean, että 1.1.2020 voimaan tullessa lastensuojelulain 32 a §:ssä on säädetty nimenomaan viranomaiselle velvollisuus kertoa oikeussuojakeinoista asiakkaalle. Tämän takia en pidä riittävänä hyvinvointialueen selvityksessä esitettyä näkökulmaa siitä, että kantelijalla on ollut itse hankittu oikeudellinen avustaja. Myös silloin, kun sosiaalihuollon asiakkaalla on itse hankittu oikeusavustaja, on viranomaisella velvollisuus omalta osaltaan kertoa ja varmistaa, että asiakas on tietoinen säännöksessä tarkoitetuista oikeussuojakeinoista.

Kiinnitän hyvinvointialueen huomiota asiaan.

3.5 Lapsen terveydenhoito ja varhaiskasvatukseen osallistuminen avohuollon sijoituksen aikana

3.5.1 Kantelu

Kantelun mukaan kantelija ei ollut saanut vaikuttaa lapsen terveydenhoitoon avohuollon sijoituksen aikana.

3.5.2 Selvitys

Lastensuojelu oli pyrkinyt työskentelemään kantelijan kanssa hyvässä ja tiiviissä yhteistyössä jo ennen kuin isyys ja huoltajuus oli vahvistettu. Perhekuntoutuksen aikana kantelija oli osallistunut lapsen terveydenhuollon käynteihin ja sairaalajaksoon. Perhehoidon aikana perhehoitaja oli kertonut kantelijalle ja lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle lapsen terveydenhuollon käynneistä ja meneillään olevista tutkimuksista. Perhehoitoon sijoitetun lapsen terveydenhuollon käynteihin oli osallistunut tavanomaisen käytännön mukaisesti perhehoitaja.

Lapsi oli aloittanut perhepäivähoidossa syyskuun alussa 2021, koska sitä aiemmin kantelija ei ollut suostuvainen päiväkotihoidon eikä perhepäivähoitopaikkaa saatu ennen kyseistä ajankohtaa.

Perhehoitaja oli ollut yhteydessä tapaamispaikkaan ja sosiaalityöntekijään kertoen lapsen sairastumisesta. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä oli keskustellut perhehoitajan kanssa lapsen terveydentilasta ja ohjannut perhehoitajaa olemaan yhteydessä terveydenhuoltoon lapsen terveyden tilan arvioimiseksi ja tutkimiseksi esim. lastenneuvola. Perhehoitaja oli toiminut annettujen ohjeiden mukaan. Lausunnon mukaan lastenneuvolan terveydenhoitaja oli arvioinut lapsen terveydentilaa ja antanut hoito-ohjeita perhehoitajalle.

Kantelijaan oli oltu yhteydessä ja kerrottu lapsen sairastamisesta. Kantelija ei ollut hyväksynyt annettuja selvityksiä ja oli vaatinut saada lääkärintodistuksen jokaisesta kerrasta. Kantelijalle oli tällöin selvitetty, että terveydenhuollon kirjaukset löytyivät lapsen Kanta-palvelusta ja hänellä oli itsellään ollut mahdollisuus soittaa tutulle terveydenhoitajalle.

3.5.3 Arviointi

Totean edellä jo esitettyyn viitaten, että lapsen avohuollon sijoituksella ei ole vastaavia oikeusvaikutuksia kuin lapsen huostaanotolla. Näin ollen lapsen avohuollon sijoituksen aikana päätösvalta lapsen terveydenhoidosta on säilynyt lapsen huoltajilla. Sama koskee päätösvaltaa lapsen varhaiskasvatukseen liittyvissä asioissa, joissa selvityksen mukaan kantelijan näkökulma onkin otettu huomioon.

Pidän vielä tarpeellisena kiinnittää hyvinvointialueen huomiota siihen, että myös lapsen huostaanoton aikana, vaikka päätösvalta edellä mainituissa asioissa on lastensuojelulain 45 §:n mukaisesti sosiaaliviranomaisella, on viranomaisella velvollisuus toimia lapsen terveydenhuollosta ja varhaiskasvatuksesta päättäessään hyvässä yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa.

Lapsen huostaanoton aikana viranomaisen päätösvaltaa rajoittaa huostaanottopäätöksessä määritelty huostaanoton tarkoitus. Kiinnitän lisäksi huomiota siihen, että lapsen terveydenhuollosta tai varhaiskasvatuksesta päättämistä ei voi sijaishuollon aikana siirtää esimerkiksi perhehoitajalle, vaan päätösvalta asiassa on sijoittajaviranomaisella tai huoltajalla.

3.6 Perheen jälleenyhdistämisen suunnittelu ja vanhemmuutta tukeva asiakassuunnitelma

3.6.1 Kantelu

Kantelun mukaan kantelijalle ei ollut viimeisen puolentoista vuoden aikana tehty vanhemmuuden tukemisen suunnitelmaa, tai ainakaan kantelija ei ollut itse ollut osallisena eikä sitä ollut hänelle lähetetty, mikäli sellainen oli tehty. Vanhemmuuden tukemisen suunnitelma olisi ollut kantelijalle tärkeä, koska kantelija olisi halunnut hakea huostaanoton purkua.

3.6.2 Selvitys

Kantelijalle tarjotuilla lastensuojelulain mukaisilla tukitoimilla oli pyritty tukemaan lapsen ja kantelijan suhdetta sekä perheen jälleenyhdistämistä. Perheen jälleenyhdistämistä oli selvityksen mukaan arvioitu sijoituksen alusta lähtien. Kantelijan kanssa oli aktiivisesti työskennelty tapaamisten lisäämiseksi ja pidentämiseksi, jotta suhde lapseen vahvistuisi. Osana perheen jälleenyhdistämistä oli laadittu vanhemmuuden suunnitelma, jossa oli selvitetty vanhemman tuen tarvetta ja tarvittavia palveluita.

Asiakassuunnitelmaneuvoituissa oli sovittu kantelijan ja lapsen tapaamisista, joita oli johdonmukaisesti lisätty, ja pyrkimyksenä oli aina ollut perheen jälleenyhdistäminen. Kantelijalle oli tarjottu tukitoimia oman vanhemmuuden tukemiseksi. Kantelijan toistuva muuttaminen paikkakunnalta toiselle oli sirpaloittanut kantelijan ja lapsen säännöllisiä tapaamisia, sillä kantelija ei ollut muutostilanteissa pystynyt sitoutumaan tapaamisiin lapsen asuinkunnassa.

Minulle toimitetuista asiakirjoista ilmenee, että kantelijalle oli myönnetty esimerkiksi perhetyötä vanhemmuuden tukemiseen. Kantelija oli saanut asiasta valituskelpoiset päätökset ainakin 7.1.2022 ja 30.12.2022.

Minulle on myös toimitettu kantelijalle 16.12.2021 laadittu vanhemmuuden tukemisen suunnitelma. Suunnitelmaan on merkitty tavoitteiksi kantelijan vanhemmuustaitojen vahvistaminen ja elämän vakiintuminen ja asettuminen. Suunnitelmassa mainitut palvelut ovat olleet tuetut tai valvotut vaihdot sekä perhetyö. Suunnitelmassa on myös suunniteltu kantelijan ja lapsen välisiä tapaamisia ja yhteydenpitoa sosiaalityöntekijään. Suunnitelmassa ei ole otettu kantaa nimenomaisesti perheen jälleenyhdistämistä koskeviin seikkoihin.

Lapselle laadituissa asiakassuunnitelmissa ei ole mainintaa perheen jälleenyhdistämisestä ennen 22.12.2021 laadittua suunnitelmaa. Tällöin asiakassuunnitelmaan on kirjattu seuraavaa:

”Perheen jälleenyhdistämistä arvioidaan lapsen edun mukaisesti vähintään kerran vuodessa. Perheen jälleenyhdistämisessä arvioidaan, ovatko kodin ja vanhemman olosuhteet muuttuneet pysyvästi siten, että vanhempi pystyy tukemaan, ymmärtämään ja turvaamaan lapsen kehityksen ja terveyden sekä mahdolliset erityisen tuen tarpeet.”

Sama lause toistuu asiakassuunnitelmissa 8.8.2022, 24.11.2022 ja 10.8.2023.

3.6.3 Arviointi

Lastensuojelulain 30 §:n 1 momentin mukaan lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma. Se on 2 momentin mukaan laadittava ja tarkistettava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan sekä tarvittaessa lapsen muun laillisen edustajan, vanhemman, muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan tai lapselle läheisen henkilön ja lapsen huoltoon keskeisesti osallistuvan tahon kanssa.

Asiakassuunnitelmaan kirjataan ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja hänen perheensä tuen tarve, palvelut ja muut tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan, sekä arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan.

Asiakassuunnitelmaan on kirjattava myös asianomaisten eriävät näkemykset tuen tarpeesta ja palvelujen sekä muiden tukitoimien järjestämisestä. Asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa.

Huostaanotettua lasta koskevaan asiakassuunnitelmaan kirjataan saman pykälän 3 momentin mukaan lisäksi sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet, erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle, hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muille lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille, sekä se, miten lapsen terveydenhuolto, varhaiskasvatus, perusopetus ja muu lapsen opetus järjestetään. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan, miten toteutetaan lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta hänen vanhempiensa ja muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa ja miten samalla otetaan hänen etunsa mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä.

Asiakassuunnitelma on lastensuojelussa keskeinen työväline, jonka avulla kokonaisvaltaisesti ja pitkäjänteisesti suunnitellaan, arvioidaan ja seurataan lapsen sekä hänen perheensä tarvitsemaa tukea ja palveluja. Suunnitelmassa tulee selvittää lapsen etu ja arvioida eri toimenpiteiden todennäköiset vaikutukset lapsen kehitykseen ja kasvuun. Suunnitelmasta ei tehdä hallintopäätöstä eikä se ole siten sellainen viranomaista sitova asiakirja, jonka nojalla asiakas voisi suoraan vaatia itselleen palveluja ja tukitoimia (ks. lähemmin HE 252/2006 vp, s. 87 ja 147–148).

Suunnitelmassa annetaan käytännössä ohjausta vanhemmille esimerkiksi siitä, miten hänen tulee menetellä saadakseen oikeuksiaan toteutetuksi. Asiakkaan kannalta olennaista asiakassuunnitelmassa on muun muassa se, että erimielisyystilanteessa asiakkaan oma käsitys esimerkiksi palveluiden tarpeesta tai yhteydenpidon toteuttamisesta kirjataan asiakassuunnitelmaan. Asiakkaan kannalta on tärkeää, että hän tietää, mihin toimenpiteisiin viranomainen ryhtyy hänen asiassaan ja mitä eri vaihtoehtoisia toimintatapoja viranomaisella asiassa mahdollisesti on.

Asiakassuunnitelman avulla asiaan osalliset voivat osallistua lapsen ja tarvittaessa myös oman sosiaalihuoltonsa järjestämiseen siten, kuin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 8 §:ssä on säädetty. Mainitun säännöksen mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan toivomukset ja mielipide ja muutoinkin kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan. Asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava siten, että ensisijaisesti otetaan huomioon asiakkaan etu.

Lastensuojelulain 4 §:n 3 momentin mukaan sijaishuoltoa toteutettaessa on otettava lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä.

Lastensuojelulain 30 §:n 4 momentin mukaan huostaan otetun lapsen vanhemmille on laadittava vanhemmuuden tukemiseksi erillinen asiakassuunnitelma, jollei sen laatimista ole pidettävä tarpeettomana. Suunnitelmassa on arvioitava muun palvelutarpeen arvioinnin lisäksi myös, millä tavoin vanhemmille järjestettävän erityisen tuen avulla voidaan edistää perheen jälleenyhdistämistä. Suunnitelma laaditaan tarvittaessa yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa.

Totean, että perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen osalta vanhemmuutta tukevassa asiakassuunnitelmassa kuvataan vanhempien tarpeita ja sellaisia suunnitelmallisen taloudellisen tuen, palvelujen ja sosiaalityön järjestämisen keinoja, joilla pyritään vanhempien kanssa yhdessä työskennellen huostaanoton lopettamiseen. Kysymys on siis osaltaan perheen jälleenyhdistämisen edellytysten määrittelystä.

Lapsen edun toteutumisen kannalta on erityisen tärkeää, että lapsen vanhemmat tietävät, minkälaisia vanhemmuutta tukevia palveluja ja tukitoimia heille voitaisiin järjestää ja miten esimerkiksi heidän oma menettelynsä mahdollisesti vaikuttaa perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen toteuttamiseen.

Perheen jälleenyhdistämisen tavoitetta ja sen edellytyksiä on arvioitava aina myös lapsen asiakassuunnitelmassa. Lapsen asiakassuunnitelmaan on kirjattava, millä edellytyksillä perheen jälleenyhdistämistä voidaan suunnitella ja mitä tukitoimia ja palveluja lapselle ja hänen vanhemmilleen voidaan järjestää, jotta tavoite perheen jälleenyhdistämisestä voisi toteutua. Viranomaisen on ryhdyttävä perheen jälleenyhdistämiseen tähtääviin toimenpiteisiin heti, kun se on mahdollista.

Perheen jälleenyhdistämisen tavoitetta on punnittava lapsen etua silmällä pitäen. Tässä mielessä etenkin vanhemman ja lapsen välisen suhteen ylläpidon mahdollistaminen ja sen tukeminen sekä edistäminen on sosiaalihuollosta vastuussa olevan viranomaisen tehtävänä. Sijaishuoltoa järjestettäessä ja varsinkin perheen jälleenyhdistämistä suunniteltaessa ja sitä vaiheittain toteutettaessa on välttämätöntä, että asiaan osalliset tahot (viranomainen, vanhemmat ja sijaisperhe) voivat toimia yhdessä tavoitteen saavuttamiseksi. Päävastuu siitä, että yhteistyötä voidaan toteuttaa, on sijaishuollosta vastuussa olevalla viranomaisella.

Perheen jälleenyhdistämistä suunniteltaessa ja siihen tähtääviä toimenpiteitä toteutettaessa perheen ja lapsen tilannetta on arvioitava ajantasaisten tietojen avulla. Mikäli arvioinnissa käytetään vanhoja historiatietoja, on tähän oltava perusteltu syy. Mitä enemmän tapahtumista on kulunut aikaa, sitä painavampia syitä on pystyttävä esittämään sille, että tapahtumat ovat edelleen asian ratkaisemisen kannalta merkityksellisiä ja välttämättömiä. Viranomaisen on edelleen arvioitava, mitä toimia vanhemmat ovat itse tehneet perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen toteuttamiseksi, mitä he voisivat vielä tehdä esimerkiksi tuettuna ja millaisin tukitoimin viranomainen voisi edistää vanhemman ja lapsen välistä hyvää yhteydenpitoa.

Totean, että vaikka minulle toimitetuista asiakirjoista ilmenee, että kantelijalle oli laadittu vanhemmuutta tukeva suunnitelma sekä myönnetty perhetyötä ja tuettuja vaihtoja koskevia palveluja, ei lapselle tai kantelijalle laadituista asiakassuunnitelmista käy ilmi tarkempaa ja konkreettista suunnitelmaa toimenpiteistä perheen jälleenyhdistämiseksi. Asiakassuunnitelmiin ei ole kirjattu yleisluontoista, samana toistuvaa lausetta lukuun ottamatta konkreettisia tavoitteita perheen jälleenyhdistämisen näkökulmasta tai määritelty sitä, millä edellytyksillä perheen jälleenyhdistämiseen voitaisiin ryhtyä juuri kantelijan tapauksessa.

Korostan, että perheen jälleenyhdistämisen suunnittelemisen on lastensuojelulaista ilmenevä viranomaiselle kuuluva velvollisuus. Perheen jälleenyhdistämistä on suunniteltava yhteistyössä perheen kanssa. Vaikka sosiaalityöntekijä arvioisi, ettei perheen jälleenyhdistäminen tällä hetkellä ole mahdollista, on lapsen ja vanhemman asiakassuunnitelmiin kirjattava, millä edellytyksillä perheen jälleenyhdistämistä voidaan edistää sekä mitä palveluja ja tukitoimia lapselle ja hänen vanhemmalleen annetaan perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen toteuttamiseksi. Vanhemmuutta tukevasta asiakassuunnitelmasta tulisi ilmetä konkreettisesti se, mitä toimenpiteitä tai muutoksia vanhemmalta edellytetään perheen jälleenyhdistämisen suunnittelemisen mahdollistamiseksi.

3.7 Yhteydenpidon toteuttaminen huostaanoton aikana

3.7.1 Kantelu

Kantelijan ja hänen sijoitetun lapsensa tapaamisten toteutumista ei ollut edistetty, koska kantelijalle ei ollut haluttu antaa ulkomaalaisuuden takia mahdollisuutta hakea huostaanoton purkua. Kantelussa todetaan kantelijan pyytäneen lisää lapsen tapaamisia kotiinsa, mutta sosiaalityöntekijä ei ole niihin suostunut. Myöskään korvaavia tapaamisia peruuntuneiden sijaan ei ollut järjestetty eikä yön yli tapaamisia sallittu. Kantelijalle ei ollut annettu yhteydenpidon rajoittamista koskevaa päätöstä. Lapsen sijaisperhe ei tukenut tapaamisia ja oli perunut lapsen ja kantelijan välisiä tapaamisia omavaltaisesti.

3.7.2 Selvitys

Kantelijalle oli tosiasiallisesti tarjottu pidempiä tapaamisia lapsensa kanssa, kuin mitä kantelija on ottanut vastaan. Joulukuussa 2021 oli sovittu kantelijan kanssa viikoittaiset neljän tunnin pituiset tapaamiset.

Kantelijan muutettua A:n kaupunkiin vuonna 2022 hän oli pyytänyt viikoittaisia tapaamisia lapsen kanssa A:n kaupungissa. Selvityksen perusteella asiassa oli tällöin ryhdytty valmistelemaan yhteydenpidon rajoittamista koskevaa päätöstä ja kantelijan ja hänen oikeusavustajansa kanssa on järjestetty neuvottelu tapaamisista. Neuvottelussa oli löydetty ratkaisu, jossa lapsi ja kantelija tapaavat toisiaan viikoittain, eikä yhteydenpidon rajoittamista koskevaa päätöstä ollut vahvistettu. Erimielisyys tilanteessa koski sitä, pitikö lapsen matkustaa tapaamaan kantelijaa vai kantelijan matkustaa tapaamaan lasta.

Keväällä 2023 kantelija oli vaatinut yön yli tapaamisia lapsen kanssa. Ensimmäisistä yön yli tapaamisista oli sovittu 13.6.2023. Neuvottelussa 10.8.2023 oli sovittu, että lapsi käy kantelijan luona joka toinen viikonloppu perjantaista sunnuntaihin.

3.7.3 Arviointi

Koska yhteydenpidosta oli selvityksen mukaan päästy kantelijan, hänen oikeusavustajansa ja sosiaalityön kesken yhteisymmärrykseen, ei asia anna minulle aiheutta toimenpiteisiin.

3.8 Muut kantelussa esitetyt asiat

3.8.1 Lomitusperhe

Kantelun mukaan kantelija ei ollut saanut toimia lapsen lomitusperheenä vaan tähän oli hankittu ulkopuolinen perhe. Kantelija oli saanut tietää lomitusperheen olemassaolosta OmaKannasta.

Selvityksen mukaan lomitusperheestä oli unohdettu kertoa kantelijalle. Lomitusperhe on perhehoitajalle myönnettävä palvelu. Selvityksessä todetaan, että elokuussa 2023 kantelijan ja lapsen tapaamisia oli lisätty siinä määrin, että lomitusperheen tarve oli poistunut.

Totean, että kenelläkään ei ole subjektiivista oikeutta tulla valituksi lomitusperheeksi, vaan palvelujen myöntämisestä ja niiden tarpeen arvioinnista vastaa viranomainen.

Totean kuitenkin, että minulle toimitetusta 1.6.2022 laaditusta päätösasiakirjasta ilmenee, että lapselle oli tehty päätös tukiperheestä ajalle 1.6.2022–31.12.2022. Päätökseen on kirjattu huoltajien tiedot, mutta asiakirjasta ei käy ilmi, kenelle kaikille päätös on annettu tiedoksi. Tältä osin asiassa on tapahtunut virhe, kun kantelija ei ollut saanut tietoa hänen lapselleen myönnetystä tukiperhepalvelusta, vaikka päätös palvelun myöntämisestä olisi hallintolain mukaisesti tullut antaa tiedoksi lapsen huoltajalle. Asiakaskertomuksen merkintöjen perusteella asiaa on kuitenkin jälkeinpäin käsitelty kantelijan kanssa laaja-alaisesti palaverissa ja tiedonkulun katkosta on pahoiteltu.

3.8.2 Syrjintäväite

Kantelija on kokenut, että viranomainen on syrjinyt häntä ulkomaalaisuuden perusteella.

Selvityksessä todetaan, että kantelijaa on kohdeltu yhdenvertaisesti muihin asiakasvanhempiin nähden. Selvityksessä kiistetään, että mitään väitettyä syrjintää olisi esiintynyt, vaan päinvastoin kantelijalle on annettu runsaasti neuvontaa ja ohjeistusta.

Asiassa on esitetty vastakkaisia näkemyksiä, eikä minulla ole mahdollisuutta saada asiaan enää muuta selvitystä. Kantelu ei tältä osin johda toimenpiteisiin.

3.8.3 Tulkkauksen järjestäminen

Kantelun mukaan kantelijalle ei ollut tarjottu tulkkaukspalveluja. Kantelun mukaan kantelijan kielitaito oli huono, mikä vaikeutti hänen mahdollisuuksiaan ymmärtää lakia tai oikeuksiaan. Kantelija koki, että sosiaalityöntekijät olivat käyttäneet tätä hyväksi ja antaneet tahallaan väärää tietoa, jotta saisivat otettua lapsen huostaan.

Selvityksen mukaan kantelijalle oli tarjottu neuvotteluihin useissa yhteyksissä tulkkia mutta kantelija oli kieltäytynyt tulkin käyttämisestä järjestelmällisesti sanoen osaavansa suomea. Kantelijalle oli kerrottu hänen oikeudestaan tulkin käyttämiseen ja hänelle oli myönnetty tulkkipalvelu, josta oli tehty kirjallinen päätös.

Totean, että suurimmaksi osaksi asia on vanhentunut, ja lisäksi asiassa on esitetty ristiriitaisia näkemyksiä. Tyydyn korostamaan yleisellä tasolla viranomaisen velvollisuutta viranomaisaloitteisissa asioissa huolehtia asian ja asiakirjojen tulkitsemisesta ja kääntämisestä hallintolain 26 §:n edellyttämällä tavalla.

3.8.4 Kantelijan kielen käyttäminen

Kantelun mukaan sijaisperhe oli suhtautunut negatiivisesti siihen, että kantelija puhui lapselle omaa kieltään.

Selvityksen mukaan viranomainen oli heti vuonna 2020 kannustanut kantelijaa puhumaan omaa kieltään lapselleen huomatessaan hänen puhuvan lapselle suomea.

Kantelu ei tältä osin edellytä toimenpiteitäni.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdissa 3.2.3–3.6.3 esittämäni käsitykset hyvinvointialueen tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän sille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aihetta.